

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА СТАН ОЛІЙНО-ЖИРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

І.В.Коваленко, аспірант

Херсонський державний аграрний університет

У статті наведено результати дослідження сучасного стану і проблем інвестиційного забезпечення та розвитку олійно-жирового підкомплексу переробної галузі національного АПК; визначено перспективи їх подальшого функціонування.

Постановка проблеми. Олійно-жировий підкомплекс на сьогоднішній день є одним з найбільш розвинутих серед підкомплексів агропромислового комплексу України. Його підприємства є рентабельними та доходними. Це викликає підвищений інтерес як вітчизняних, так і іноземних інвесторів до його функціонування та розвитку.

Стан вивчення проблеми. Питання організації та ефективності функціонування олійно-жирових підприємств, формування ринку олійно-жирової продукції та його державного регулювання висвітлено у працях П.Т.Саблука, В.Я.Месель-Веселяка, М.Й.Маліка, П.М.Макаренка, О.М.Шпичака та інших видатних вчених економістів-аграрників.

Разом з тим проблеми інвестиційного забезпечення олійно-жирових підприємств, врахування їх регіональних особливостей та факторів, джерел та напрямів досліджено недостатньо. Це зумовило актуальність обраного напрямку дослідження.

Завдання та методика дослідження полягає в необхідності визначення перспектив подальшого розвитку переробних підприємств олійно-жирового підкомплексу на основі їх ефективного інноваційно-інвестиційного забезпечення. Для здійснення досліджень були використані наступні методи: аналітичний, монографічний, статистико-економічний.

Результати досліджень. До складу олійно-жирового підкомплексу входять підприємства, які умовно можна поділити на три групи: олійно-жирові (олійноекстраційні) заводи; дрібні виробництва рослинної олії (олійні); маргаринові та миловарні

комбінати. Підприємства галузі виробляють широкий асортимент продукції: олії, маргарини, майонези, жири спеціального призначення, шрот. Вони повністю забезпечують потреби населення і національної промисловості. Але така ситуація спостерігається лише в останні 7-8 років. До того олійно-жирова промисловість, як і всі галузі української переробної промисловості, переживала спад виробництва, який тривав до середини 90-х років і був пов'язаний з нестачею сировини, нераціональним використанням виробничих потужностей, недостатнім фінансуванням.

Треба зауважити, що в цій галузі спад виробництва був навіть тривалішим, ніж в інших, – він закінчився у 1997-1998 рр. Майже єдиною перешкодою на шляху стабілізації виробництва став штучно створений дефіцит насіння соняшнику. Його основною причиною була не стільки низька врожайність культури, скільки експорт у надмірних обсягах без будь-якої переробки протягом тривалого часу. Загалом, валовий збір насіння соняшнику в період з 1990 по 2007 рр. мав позитивну динаміку: у 1990 р. він склав 2,6 млн т; у 2000 р. – 3,5 млн т; у 2001 – 2,3 млн т; 2002 – 3,2 млн т; 2003 – 4,3 млн т; 2004 – 3,0 млн т; 2005 – 4,7 млн т; 2006 – 5,3 млн т. І хоча через посуху в травні 2007 р. валовий збір соняшникового насіння склав 4,3 млн т [1], треба зазначити, що за останні шістьнадцять років валовий збір насіння соняшнику збільшився більш ніж удвічі.

Протягом 1996–1998 рр. в Україні в середньому вирощувалось 2,2-2,3 млн т соняшнику при сумарній потужності великих спеціалізованих підприємств 2,5-2,7 млн т. Водночас потужності переробних підприємств завантажувались не на 80-90%, як можна було б припустити, а лише на 30%, бо не менше половини зібраного щорічно насіння соняшнику експортувалось [2]. Така ситуація могла призвести не тільки до занепаду підприємств олійно-жирової промисловості, а й до повного виснаження сільськогосподарських земель, оскільки: по-перше, соняшник – це культура, яка дуже виснажує родючі ґрунти; по-друге, у 90-х роках експортери насіння соняш-

нику були зацікавлені у збільшенні обсягів експорту, а робилось це не підвищенням врожайності, а збільшенням посівних площ під ним.

Для того, щоб відновити та стабілізувати роботу олійно-жирових підприємств, зупинити процес занепаду цієї галузі переробної промисловості агропромислового комплексу, восени 1999 р. було запроваджено 23% мито на вивезення соняшникового насіння. Цей захід дозволив:

1. Протягом першого року дії мита у 1,5-2 рази збільшити обсяги виробництва соняшnikової олії;
2. На 80-90% завантажити виробничі потужності вітчизняних переробних олійно-жирових підприємств;
3. Майже до нуля знизити обсяги імпорту соняшnikової олії;
4. Збільшити національне виробництво таких продуктів, як майонез, маргарин, різноманітні види жирів;
5. Різко знизити кількість експортованого Україною насіння.

Крім того, нарешті, було досягнуто мету, заради якої, власне, і запровадили вивізне мито – розпочалось відродження підприємств олійно-жирової галузі, яке відбувалось за рахунок як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Інвестиції, які здійснювались в галузь, були направлені не тільки на збільшення обсягів виробництва олійно-жирової продукції, але й на технічне переозброєння та оновлення устаткування, заходи щодо зростання конкурентоспроможності продукції і збільшення ефективності діяльності служб збуту підприємств. Все це дозволило вивести виробництво соняшnikової олії на якісно новий рівень, а Україну зробити другим за величиною, після Аргентини, експортером цього продукту в світі (рис. 1).

За оцінками аналітиків інформаційної агенції АПК-Інформ, ситуація серед експортерів олії у 2006-2007 рр. майже не змінилась (рис. 2).

На початок 2007 р. сумарні потужності всіх українських переробних підприємств, що займаються переробкою насіння соняшника в олію, досягли приблизно 6,2 млн т. за рік,

тобто виробництво олії збільшилось більше, ніж у 2,5 рази. Рентабельність зросла у 4 рази (з 22% до 88%), а експорт олії, який 14 років тому складав майже 200 тис. т, на 1.07.2007 р. сягнув рекордного показника у 1,6 млн т – це на 25% більше обсягу 2005 р. Україна експортує соняшникову олію переважно в країни Євросоюзу, Близького Сходу, Північної Африки, Південно-Східної Азії, до Росії, поступово збільшуючи обсяги експорту. Це пояснюється великим попитом на рослинну олію на світових продовольчих ринках, який за останні кілька років значно перевищив пропозицію, та високою якістю української соняшникової олії, хоча вона і дещо дорожча за аргентинську.

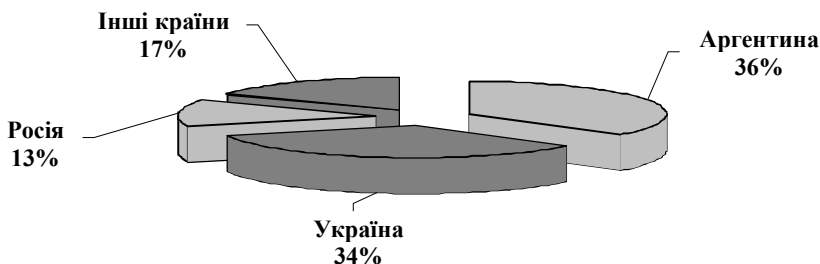

Рис. 1. Структура світового експорту соняшникової олії у 2005-2006 рр. [3]

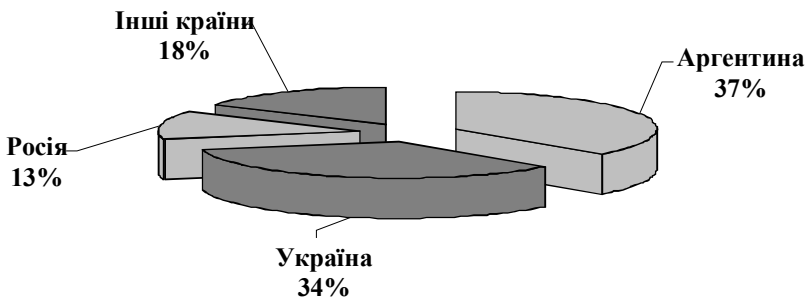

Рис. 2. Структура світового експорту соняшникової олії у 2006-2007 рр. [4]

Необхідно зазначити, що введення вивізного мита спричинило не тільки позитивні, а й ряд негативних наслідків в національній економіці. До них можна віднести втрату Україною передових позицій у світовому експорті соняшникового насіння; скорочення валютних надходжень від експорту до бюджету України, які впали майже втричі [4].

Враховуючи те, що запровадження у 1999 році експортного мита на насіння соняшнику [5], вже досягло своєї мети, тобто дозволило не тільки відродити олійно-жирові підприємства, зробити їх інвестиційно привабливими, а й мало суттєвий позитивний вплив на роботу всієї переробної галузі України, виникла необхідність поступово знизити ставки цього мита. Такий крок був зроблений у червні 2001 р., коли було прийнято законодавчий акт, яким експортне мито на насіння соняшнику знижувалось з 23% до 17%. Закон України № 2773 - IV від 7.07.2005 р. «Про внесення змін до Закону України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» продовжив коригувати ставку вивізного мита. Ставка його повинна знизитись з 17% до 16%. Надалі, після вступу України до СОТ, планується поступово знижувати ставку вивізного мита на насіння соняшнику, доки вона не досягне позначки у 10% [6].

Виробництво олії та її похідних є дуже доходним. Саме тому олійно-жирові переробні підприємства цікавлять як вітчизняних, так і іноземних інвесторів, які готові розширювати і оновлювати, із застосуванням інноваційної складової, існуючі потужності та будувати нові. До таких підприємств належать: АТЗТ «Дніпропетровський олійноекстраційний завод», інвестиції якого у виробництво складають 60-100 млн дол. США на рік; олійноекстраційний завод «Каргілл», що інвестував у створення і введення в дію власного заводу 50 млн дол. США. Крім того, активне фінансування інвестиційних проектів здійснюється міжнародними фінансово-кредитними установами, такими як: Європейський банк реконструкції і розвитку,

«Raiffeisen Zentralbank Osterreich AG», банк «BNP Paribas», та ін.

Висновки. На сьогодні в Україні створено всі умови для подальшого розвитку підприємств олійно-жирової промисловості, зростання ефективності їх діяльності. У переробній промисловості АПК України це єдина галузь з тих, що займаються переробкою сировини, яка досягла таких самих показників, які вона мала наприкінці 80-х років минулого століття, у період свого розквіту. З появою в цій галузі великих іноземних та вітчизняних інвесторів на зміну дрібним виробникам олії прийшли великі фінансово-промислові групи, які, за допомогою інвестицій, вивели виробництво соняшникової олії на вищий щабель якості, зробили з неї продукт, вартий світового ринку; відродили не тільки виробництво, а й соціально-економічну інфраструктуру олійноекстраційних підприємств в різних регіонах; стабілізували податкові надходження до бюджетів всіх рівнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна в цифрах у 2006 році. Державний комітет статистики України. — К., 2007.
2. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи: Монографія / Борщ Л.М. — К.: Знання, 2003.
3. <http://www.agroua.net>.
4. Інтернет-видання АГРО перспектива. — 2000. — № 3.
5. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур: Закон України від 30 вересня 1999 р.
6. Про внесення змін до Закону України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур»: Закон України від 7.07.2005 № 2773 – IV від 7.07.2005 р.